

ЗМІСТ І ТЕРМІНИ ВИКОНАННЯ ДОРУЧЕНЬ СЛІДЧОГО НА ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) І НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**CONTENT AND TERMS OF EXECUTION OF INSTRUCTIONS OF THE INVESTIGATOR TO CONDUCT INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS AND SECRET INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS**

**Саковський А.А., д.ю.н., доцент,
директор навчально-наукового інституту № 2
Національна академія внутрішніх справ**

Статтю присвячено актуальним питанням виявлення та якісного документування кримінальних правопорушень, забезпечення їх повного, всебічного й об'єктивного розслідування, притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності, відшкодування заподіяної злочинами шкоди, а також відновлення порушених прав громадян. Зокрема, досліджено проблемні аспекти організації взаємодії між слідчими й оперативними співробітниками у межах цілеспрямованого пошуку, аналізу, використання, об'єктивної оцінки та реалізації, у передбаченому законом порядку, інформації про кримінальні правопорушення та їх розкриття під час виконання доручень слідчого щодо проведення окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій.

З'ясовано стан наукових досліджень із питань взаємодії з оперативними підрозділами під час розслідування кримінальних проваджень у контексті виконання доручень слідчого на проведення окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а також визначено напрями наукового пошуку з метою вдосконалення діяльності у цьому напрямку.

Опрацьовано нормативно-правові акти, які регламентують проведення оперативно-розшукового документування в Україні, з метою виявлення прогалин у нормативному регулюванні процедури виконання доручень слідчого, а також розроблення алгоритму виконання доручень, у тому числі і встановлення термінів на їх виконання.

Виокремлено та проаналізовано процесуальну та непроцесуальну форми взаємодії між слідчими та працівниками оперативних підрозділів. Проаналізовано окрему форму взаємодії – діяльність щодо спільного планування розслідування кримінальних правопорушень. Висвітлено теоретичні та практичні рекомендації щодо забезпечення ефективності взаємодії між слідчими й оперативними працівниками під час розслідування кримінальних правопорушень.

Ключові слова: взаємодія під час розслідування, доручення слідчого, негласні слідчі (розшукові) дії, планування розслідування.

The article is devoted to topical issues related to the detection and quality of documentation of criminal offenses, ensuring their full, comprehensive and objective investigation, bringing perpetrators to justice, compensation for crimes caused by crimes, and restoration of violated rights of citizens. In particular, the problematic aspects of the organization of interaction between investigators and operatives within the purposeful search, analysis, use, objective assessment and implementation, in the manner prescribed by law, information on criminal offenses and their disclosure during the investigator's instructions to conduct individual investigative (search) and secret investigative (search) actions.

The state of scientific research on interaction with operational units during the investigation of criminal proceedings in the context of the investigator's instructions to conduct individual investigative (search) and secret investigative (search) actions, as well as identified areas of research to improve activities in this area.

Normative legal acts regulating detective search documentation in Ukraine have been worked out in order to identify gaps in the normative regulation of the procedure of execution of investigator's instructions, as well as development of algorithm for execution of instructions, including setting deadlines for their execution.

Procedural and non-procedural forms of interaction between investigators and employees of operational units are singled out and analyzed. Analyzed as a separate form of cooperation – activities for joint planning of the investigation of criminal offenses.

Theoretical and practical recommendations for ensuring the effectiveness of interaction between investigators and operatives in the investigation of criminal offenses are highlighted.

Key words: interaction during the investigation, investigator's instructions, secret investigative (search) actions, investigation planning.

Головним завданням органів досудового слідства й оперативних підрозділів є своєчасне виявлення та якісне документування кримінальних правопорушень, забезпечення їх повного, всебічного й об'єктивного розслідування, притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності, відшкодування заподіяної злочинами шкоди, відновлення порушених прав громадян. Із прийняттям у 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України докорінно змінилися питання організації та здійснення взаємодії між слідчими й оперативними підрозділами, у тому числі і проведення більшості оперативно-розшукових заходів, які змінено на виконання доручення слідчого при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Згідно з новелами чинного КПК України змінено статус прокурора у кримінальному провадженні, котрий виконує функції процесуального керівника досудового розслідування у кожному кримінальному провадженні.

Основною ціллю організації взаємодії між слідчими й оперативними співробітниками є створення єдиного та закінченого циклу скоординованих заходів щодо цілеспрямованого пошуку, аналізу, використання, об'єктивної оцінки та реалізації у законному порядку інформації про

кримінальні правопорушення та їх розкриття. Проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій має особливий статус у системі засобів доказування у кримінальному провадженні. Тому належна організація проведення оперативними підрозділами у кримінальному провадженні слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій потребує постійного вдосконалення для підвищення ефективності виконання завдань щодо розслідування злочинів.

Як свідчить проведений аналіз, чинні нормативні акти, що деталізують процедуру здійснення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, не запобігли виникненню окремих проблем під час практичного їх застосування і потребують додаткового вивчення й уточнення.

Метою статті є дослідження законодавчого підходу до проведення оперативно-розшукового документування в Україні, виявлення прогалин у нормативному регулюванні виконання доручень слідчого, розроблення алгоритму виконання доручень, у тому числі і встановлення термінів на їх виконання. Аналіз практичної роботи засвідчує, що діяльність оперативних підрозділів пов'язана зі взаємодією зі слідчими і при виконання доручень, що ускладнюється низкою проблемних питань, які негативно

позначаються на якості їх виконання, завантажує персонал оперативних підрозділів зайвою роботою тощо, адже будь-яка нерегульованість, наявність законодавчих прогалин, різне трактування однієї й тієї самої процедури проведення та використання результатів слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій призводять до визнання здобутої інформації як отриманої внаслідок істотного порушення прав і свобод людини та може не визнаватися судом, як доказ.

На сучасному етапі розвитку суспільства, за надзвичайно великої кількості вчинених кримінальних правопорушень, неупереджене та кваліфіковане їх розслідування потребує щоденної взаємодії слідчого й оперативних працівників для їх розкриття та розслідування, проте реалізація взаємодії протягом багатьох років залишається гострою й у деяких питаннях не вирішеною проблемою, насамперед у плані взаємодії під час розслідування та розкриття злочинів. Практична взаємодія слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України постійно знає критику у нормативних актах керівництва цих відомств, на засіданнях їхніх колегій, оперативних нарадах тощо [1, с. 61–64].

Питання взаємодії слідчого й оперативного працівника у різні періоди досліджували відомі науковці: Ю.П. Аленін, О.М. Бандурка, Б.І. Бараненко, І.В. Басиста, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, В.І. Василичук, В.І. Галаган, О.Ф. Долженков, А.Я. Дубинський, В.П. Захаров, Н.С. Карпов, С.М. Карпіка, В.С. Кузьмічов, Л.М. Лобойко, Л.В. Максимів, В.А. Некрасов, Д.Й. Никифорчук, М.А. Погорельський, В.Л. Регульський, М.В. Салтєвський, М.Я. Сегай, Л.Д. Удалова, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітько, І.Р. Шинкаренко, М.Є. Шумило та ін.

Підсумовуючи окремі дослідження науковців, можна сказати, що взаємодія слідчих та оперативних підрозділів при проведенні слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій – це взаємодопоміжна, спільна й узгоджена співпраця під час досудового розслідування злочинів із розподілом компетенції, функцій, повноважень, взаємних обов'язків, яка спрямована на розв'язання завдань кримінального судочинства.

Однак окремі невирішені питання на теоретичному рівні й у практичній діяльності спричиняють «непорозуміння» між оперативними підрозділами й органами досудового слідства під час спільної роботи, наслідками яких є несвоєчасне та неповне інформування слідчого про результати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні; тривалий термін досудового розслідування внаслідок невиконання доручень тощо.

Нині у практичній діяльності з боку працівників оперативних підрозділів можна почути нарікання із приводу того, що слідчі подеколи зловживають своїми повноваженнями та доручають виконання таких процесуальних дій, які би могли виконати самостійно. Відповіді про виконання доручень слідчого оперативним підрозділом в окремих випадках мають вигляд формальної відповіді, про що свідчать наявні у матеріалах досудового розслідування фрази, які здебільшого будуються на конструкції словосполучення: «не виявилось / не представилося можливим...». З метою усунення та недопущення таких фактів автори рекомендують слідчому не зловживати правом доручати виконання процесуальних дій оперативним підрозділам, тому що їх відпрацювання зменшує час для виконання їх основних обов'язків, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Крім того, потрібно враховувати і специфіку та складність розслідування та розкриття конкретного злочину, що загалом

впливає на дотримання як розумних строків, так і строків досудового розслідування [2, с. 80].

М. Багрій зазначає, що основне правило у формуванні доручення – висловити у дорученні саме те, що повинен встановити в інтересах кримінального провадження орган, а не які заходи він повинен для цього здійснити. Слідчий може висловити доручення словами «здійснювати оперативно-розшукову діяльність із метою одержання джерел доказів у кримінальному провадженні», «з метою встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення», «з метою встановлення фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення». Це ніби глобальна програма здійснення оперативно-розшукової діяльності, але слідчий може надати й більш конкретні доручення «з метою отримання інформації про контакти підозрюваного з іншими особами у якийсь проміжок часу», «з метою розшуку матеріальних цінностей, що належать підозрюваному». Можуть бути й інші питання, які в інтересах кримінального провадження мають перевірятися шляхом здійснення оперативно-розшукової діяльності [3, с. 318].

О. Яковлев зазначає, що у сучасних умовах у роботі слідчого з оперативним працівником проблемним питанням залишається етап взаємодії під час виконання доручення слідчого, наданого у порядку ст. 40 КПК України на проведення слідчих (розшукових) дій, що зокрема стосується допиту осіб і вилучення речових доказів. Цю проблематику можна розділити на дві позиції. Перша з них стосується слідчого, котрий інколи надає загальне доручення на проведення слідчих (розшукових) дій у розслідуванні нерозкритих кримінальних правопорушень, на допит осіб, яким можуть бути відомі обставини вчиненого правопорушення, та вилучення предметів і речей, що можуть мати доказове значення для розкриття злочину. Друга позиція стосується оперативного працівника, який через значний обсяг кримінальних правопорушень не в змозі повною мірою приділити увагу розкриттю правопорушення та проведенню слідчих (розшукових) дій у межах окремого кримінального провадження і звітує слідчому про проведену роботу рапортом на ім'я начальника територіального органу поліції, без надання протоколів допиту осіб, котрі підтверджували би проведену роботу [4, с. 219].

Нерідко своєчасність виконання доручень стає певною мірою «примусовим» заходом, що застосовується під загрозою дисциплінарних стягнень. Так, відповідно до пп. 3 п. 8 розділу VI Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України у запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженій наказом МВС України від 07 липня 2017 р. № 575 зазначено, що керівник територіального органу, підрозділу поліції зобов'язаний щотижня під час оперативних нарад керівництва територіального органу, підрозділу поліції інформувати про стан виконання доручень слідчих (дознавачів) [5]. На нашу думку, не варто так односторонньо підходити до контролю виконання доручень слідчого (дознавача), слід комплексно контролювати хід розслідування правопорушення та встановлювати окремі аспекти та причини невиконання або неповного виконання доручень (перекладання слідчим на оперативних працівників своїх обов'язків, не конкретизація доручення, встановлення нереальних термінів виконання тощо).

Чинним КПК України не визначено строки виконання процесуальних дій за дорученнями слідчого, прокурора, хоча, по суті, вони повинні бути зазначені у ньому. Частково це питання регулюється п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України, де передбачено, що прокурор уповноважений доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення, у встановлений прокурором строк, слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії у порядку, визначеному цим Кодексом.

З метою визначення оптимальних строків та об'єктивності надання та виконання доручень слідчого оперативним працівником щодо здійснення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій проаналізуємо кримінальне процесуальне законодавство.

По-перше: на що слідчому необхідно звертати увагу на початковій стадії досудового розслідування. Ст. 219 КПК визначені строки проведення досудового розслідування за різними категоріями кримінального провадження, яке може бути продовжене у порядку, передбаченому § 4 глави 24 КПК. Ст. 28 КПК встановлено, що під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті у розумні строки. Відповідно до ч. 8 ст. 223 КПК слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених ч. 3 ст. 333 КПК. Будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені з порушенням цього правила, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими [6].

Таким чином, при плануванні досудового розслідування за кожним окремим злочином слідчий (дознавач) повинен враховувати можливість проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій із залученням оперативних підрозділів, їх об'єм, своєчасне та якісне практичне виконання, яке би задовольняло усіх суб'єктів кримінального провадження без продовження строку його виконання.

По-друге, відповідно до ст. 40, 40¹ КПК слідчий (дознавач) уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам, однак питання щодо визначення термінів їх виконання у КПК відсутнє. Водночас п. 1 розділу VI Інструкції МВС від 07 липня 2017 р. № 575 більш конкретно визначені обов'язки слідчого із приводу некоректності поставлених питань і встановлення часу виконання доручень, де зазначено, що під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчий дає уповноваженим оперативним підрозділам поліції письмові доручення про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій. Не допускається надання слідчим (дознавачем) оперативному підрозділу (працівнику оперативного підрозділу – члену СОГ) неконкретизованих доручень і доручень без встановленого строку їх виконання. У п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України зазначається, що прокурор уповноважений доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій. Тому, на нашу думку, логічно було би доповнити п. 3 ст. ст. 40, 40¹ КПК словами «у встановлені ним строки».

Що ж стосується працівників оперативних підрозділів, то доручення слідчого, дознавача, прокурора щодо прове-

дення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом і передбачено ч. 3 ст. 41 КПК України. Крім цього, таке саме зобов'язання передбачено п. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [7] і п. 3 розділу VI Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України у запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Питання встановлення термінів виконання обумовлено лише зазначеними вище п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК та п. 1 розділу VI Інструкції та Інструкції МВС від 07 липня 2017 р. № 575.

Окремі дослідники цього питання [8, с. 58; 9, с. 115] у частині встановлення строків проведення слідчих (розшукових) дій посилаються на ч. 6 ст. 232 КПК України, де зазначено, що службова особа органу, котрий отримав доручення, за погодженням зі слідчим, прокурором, що надав доручення, зобов'язана у найкоротший строк організувати виконання зазначеного доручення. На нашу думку, положення цієї статті КПК не слід застосовувати за загальних термінів визначення строку виконання доручень, адже вона прописана лише для окремої слідчої (розшукової) дії – проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.

Висновок. З'ясування сутності відносин слідчого й оперативних підрозділів у контексті забезпечення ефективності їхньої взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень є одним із найважливіших аспектів діяльності органів досудового розслідування. Завдання взаємодії можуть бути досягнуті найповніше тоді, коли дотримуватимуться напрацьовані теорією та практикою відповідні умови, на яких ґрунтується спільна діяльність оперативного працівника та слідчого.

Слідчий не повинен втручатися в оперативно-розшукову діяльність, а оперативний працівник – зазіхати на процесуальну самостійність слідчого. Успіх їхньої діяльності залежить від її узгодженості та координованості за керівної ролі слідчого, хоча й може бути ініційована оперативним працівником. Спільна робота слідчого й оперативних працівників під час розслідування будь-якого кримінального правопорушення має ретельно узгоджуватися із планом розслідування та ґрунтуватися на результатах спільної оцінки слідчих та оперативно-розшукових ситуацій. Тобто спільне планування розслідування кримінальних правопорушень як форма взаємодії повинна бути заснована на повній поінформованості один одного про матеріали, що є у своїх підрозділах. У процесі спільного планування кожна зі сторін знайомиться з інформацією і на цій основі відпрацьовують план слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій й оперативно-розшукових заходів, визначають шляхи та способи їх реалізації, погоджують час і місце спільних дій тощо. Така форма взаємодії додає спільній діяльності цілеспрямований і більш організований характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малюга В. Загальна характеристика взаємодії слідчого у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7. С. 61–64.
2. Абламський С.Є., Юхно О.О., Лук'яненко Ю.В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навчальний посібник. Харків, 2017. 152 с.
3. Багрій М. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Львівського університету*. 2013. № 57. С. 315–321.
4. Яковлев О. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. Вип. 1 С. 217–223.
5. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 7 липня 2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
8. Юрченко А.М., Грабовський Л.А., Башта І.І. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час кримінального провадження: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : монографія. 2018. 204 с.
9. Щербина Л.І. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарно-го університету. Серія : Юриспруденція*. 2015. Вип. 14. С. 114–116.